

E2! A

Metoderapport
SKUP 2020

EQUINOR I ANGOLA

Anders Fjellberg, Eirik Billingsø Elvevold og Ola Myrset

INNHold

1. Innledning	4
2. Organisering av arbeidet	4
3. Forskningscenteret	5
3.1 Hva har skjedd?	5
3.1.1 Metode: Åpne søk og årsrapporter	5
3.1.2 Metode: Gjette e-postadresser	5
3.1.3 Metode: Innsyn	5
3.2 Finnes det egentlig noe forskningscenter?	6
3.2.1 Metode: Åpne søk	7
3.2.2 Metode: Lekkasjesøk	7
3.2.3 Metode: Spørre eksperter	7
3.2.4 Problemstilling: Samtidig imøtegåelse	7
3.3 Hvor ble det av pengene?	7
3.3.1 Metode: Spørre oljeselskapene	7
3.3.2 Metode: «Payments to governments»-rapporter	8
3.3.3 Metode: SEC-dokumenter	8
3.3.4 Metode: Sammenligne opplysninger	8
3.3.5 Metode: Sonangols årsrapporter	8
4. Sosiale prosjekter	9
4.1 Metode: Sonangols årsrapporter	9
4.2 Metode: Spørre andre selskaper som bidro	9
4.3 Metode: Spørre eksperter	9
4.4 Metode: Spørre staten	9
5. Queensway-gruppen	9
5.1 Equinors tidligere partner	9
5.1.1 Metode: Åpne søk	10
5.2 Hvordan dokumentere fortsatt partnerskap?	10
5.2.1 Metode: Åpne søk	10
5.2.2 Metode: Selskapsdokumenter fra Hongkong	11
5.2.3 Metode: Andre selskapsdokumenter	11
5.2.4 Metode: Bloomberg-terminal	11
5.2.5 Metode: Rettsdokumenter	11
5.2.6 Metode: Avanserte bildesøk	12
5.3 Hvordan få noen til å snakke om nettverket?	12
5.3.1 Metode: Spørre tidligere ansatte	13
5.3.2 Metode: Spørre eksperter	13
5.3.3 Metode: Spørre Equinor	13
5.3.4 Metode: Spørre Queensway-gruppen	13
5.3.5 Metode: Spørre Sonangol	14
5.3.6 Metode: Spørre SSI	14

6. Acrep og Somoil	14
6.1 Ny partner, hemmelige eiere	14
6.1.1 Metode: Åpne søk + Pipl + Sosiale medier	15
6.1.2 Metode: Angolanske selskapsdokumenter	15
6.2 En gammel kjenning	15
6.2.1 Metode: Spørre Equinor	16
6.3 Equinor går ut med informasjonen	16
6.4 Hvem eier Somoil?	16
6.4.1 Metode: Selskapsdokumenter	16
6.4.2 Metode: Ekspertes	16
6.4.3 Metode: Lete etter originalkilder	17
6.4.4 Metode: Åpne søk + Pipl + Sosiale medier	17
6.4.5 Metode: Bli Twitter-venner	17
6.5 Omtale av rykter om eiere	17
6.6 Hva gjorde departementet?	18
6.6.1 Metode: Innsyn	18
7. Spesielle erfaringer	18
7.1 Tillit til kilder	19
7.2 Equinor og åpenhet	19
7.3 Covid-19 og begrensede reisemuligheter	20
8. Dette er nytt	20
9. Konsekvenser	20
10. Vedlegg	22

INNSENDERE

Anders Fjellberg (anders.fjellberg@schibsted.com, 99367068)

Eirik Billingsø Elvevold (eirik.elvevold@e24.no, 48098064)

Ola Myrset (ola.myrset@aftenbladet.no, 99266723)

Takk til: Mina Liavik Karlsen, Carl Gunnar Gundersen, Lars Håkon Grønning, Elisabeth Seglem, Evelyn Therese Berg Hansen, Øyvind Røysland.

Publisert: Fra 13. september 2020. Arbeidet fortsetter inn i 2021.

Kontaktperson:

E24/Stavanger Aftenblad ved Anders Fjellberg

Redaksjon:

E24 Norges viktigste næringslivsavis AS

Pb: 1185 Sentrum, 0180 Oslo

Stavanger Aftenblad AS

Pb: 229, 4001 Stavanger

Lenke til samtlige publiserte saker fra E24.no samt PDF av artikkel ligger vedlagt.

1. Innledning

20. desember 2011 undertegnet norske Equinor og et knippe andre internasjonale oljegiganter avtaler om oljeleting i et nytt område utenfor kysten av Angola, et av verdens mest korrupsjonsherjede land.

Potensialet i feltene ble sagt å være enormt. Det som også var enormt, var størrelsen på de «sosiale bidragene» oljeselskapene forpliktet seg til å betale til Angolas statsoljeselskap Sonangol i bytte for lisensene.

Fra Equinor og i dokumenter hos det amerikanske finanstillsynet kom det frem en detalj som fikk korrupsjonsekspertene til å slå alarm: De internasjonale oljeselskapene skulle betale et beløp tilsvarende flere milliarder kroner i finansiering til et forskningssenter. Problemet var at senteret ikke fantes, og det var ingen spor av reelle planer om å bygge det.

I begynnelsen av 2016 fikk saken stor oppmerksomhet i Norge, og ble undersøkt av Stortingets Kontroll- og konstitusjonskomité. Equinor hadde overført 420 millioner kroner for forskningssenteret, og 295 millioner kroner til uspesifiserte sosiale prosjekter, uten rett til innsyn i bruken av pengene. Når Equinor spurte, fikk de ikke informasjonen de ba om fra Sonangol.

I mars 2016 kunne Equinor-toppene fortelle at de hadde vært i Angola og fått forsikringer om at forskningssenteret skulle bygges. Sonangol hadde sagt at pengene sto på konto. Equinor lovet Olje- og energidepartementet å følge opp saken. Så ble det stille.

Vi ville undersøke hva som hadde skjedd siden saken forsvant ut av offentligheten i 2016.

Underveis så vi at flere av Equinors partnere i Angola har hemmelige eiere, skjult bak komplekse selskapsstrukturer, i land med begrenset eller ingen mulighet for innsyn.

Arbeidet fulgte to hovedspor: Bidragene til forskningssenteret og sosiale prosjekter, og Equinors partnere med hemmelige eiere. Vi redegjør for arbeidet med fire hovedsaker hver for seg.

2. Organisering av arbeidet

Arbeidet begynte i april 2020. Anders Fjellberg i Aftenbladets E24-redaksjon gjorde innledende research. I mai ble Ola Myrset i Aftenbladet og Eirik Billingsø Elvevold i E24s dagsordengruppe i Oslo koblet på. Vi jobbet fulltid med prosjektet fra juni til begynnelsen av desember. Reportasjeleder var Mina Liavik Karlsen, redaksjonssjef i E24.

Prosjektet er det første samarbeidet mellom E24s dagsordengruppe og en av redaksjonene utenfor E24s hovedkontor. Gruppen holdt kontakt i en Slack-kanal og med videomøter.

3. Forskningscenteret

3.1 Hva har skjedd?

Den innledende fasen av arbeidet handlet om å se etter ny informasjon om Sonangols planlagte forskningscenter. Dersom centeret var bygget, eller var i ferd med å bygges, ville det være en nyhet i seg selv. Dersom det stadig ikke fantes spor etter forskningscenteret, ville det være en sak det var verdt å grave videre i.

Våre hovedhypoteser ved starten av arbeidet var:

- Det finnes fortsatt ikke noe forskningscenter
- Equinor vet fortsatt ikke hva pengene til «sosiale prosjekter» har gått til
- Olje- og energidepartementet har ikke fulgt opp saken

3.1.1 Metode: Åpne søk og årsrapporter

Åpne søk med Google og Retriever ga ingen ny informasjon om centeret, utover en pressemelding fra Sonangol i 2018, der Sonangols toppsjef lovet Equinors daværende konsernsjef Eldar Sætre at forskningscenteret skulle bygges.

I Sonangols årsrapporter så vi at centeret nå ble kalt «CITEC», en forkortelse for det portugisiske navnet «Centro de Investigação e Tecnologia». Heller ikke disse søkeordene ga treff med ny informasjon.

Til tross for at beløp tilsvarende hundrevis av millioner kroner årlig ble overført til Sonangol for forskningscenteret fra 2011, var det lenge ingen spor av pengene i selskapets årsregnskap. Først etter at Equinor-ledelsen dro til Luanda og ba om mer info i 2016, dukket centeret opp. Informasjonen om centeret i Sonangols årsrapporter er i stor grad klipp og lim fra år til år. Det står at centeret er en viktig plan for fremtiden, men at finansieringen er vanskelig. Den siste tilgjengelige årsrapporten var for 2018. Den bekreftet at det da ikke fantes noe senter.

3.1.2 Metode: Gjette e-postadresser

Noe av det første vi gjorde, var å forsøke å komme i kontakt med Sonangol. E-postadressen for mediehenvendelser fungerte ikke. Vi prøvde alle telefonnumre vi fant på nettsiden, men fikk ikke svar.

Søkefunksjonen på nettsiden Hunter.io, som hjelper deg å gjette e-postadresser, fortalte at de vanligste adressene for domenet «sonangol.co.ao» er [fornavn].[etternavn]. Vi gjettet på e-postadressene til Sonangols direktører, som var navngitt på nettsiden, og sendte over spørsmål. Vi fikk svar fra en talsperson som sa at Sonangol «mer enn gjerne» svarer på spørsmålene våre, men det måtte skje etter at «the COVID-19 pandemic is smoothed».

3.1.3 Metode: Innsyn

En annen side av Angola-saken er staten Norges rolle som majoritetseier i Equinor. Debatten om hvor stor avstand det bør være mellom Olje- og energidepartementet (som forvalter

eierskapet) og Equinor, blusset opp igjen etter Dagens Næringslivs avsløringer om omfanget av Equinors tap i USA i mai 2020.

Da Kontroll- og konstitusjonskomiteen undersøkte Angola-saken i 2016, informerte daværende olje- og energiminister Tord Lien (Frp) om at Equinor skulle «følge saken aktivt opp fremover» og holde departementet orientert.

Vi ba OED om innsyn i all korrespondanse mellom departementet og Equinor om senteret, og gjorde ulike søk i Einnsyn. Dokumentene vi fikk viste ingen kontakt om senteret etter 10. mars 2016, noe vi visste at ikke stemte. Vi søkte innsyn i referater fra omtalte møter som var omtalt i media mellom OED og Equinor, men fikk avslag. Etter en klagerunde fikk vi innsyn.

Etter å ha fått vite av Equinor at de hadde informert OED om senteret i en epost i mars 2020, men som vi ikke hadde fått oversendt, søkte vi innsyn i denne også. Den inneholdt et brev fra Sonangol til Equinor i 2016 der Sonangol hevder pengene står på en konto i London.

I ettertid ble vi kjent med at senteret også hadde blitt diskutert på årlige eierskapsmøter. Dette kunne vi fanget opp tidligere ved å be om innsyn i både korrespondanse og eventuelle møterreferater. Vi tok med oss lærdommen i det videre innsynsarbeidet, og presiserte at dersom det var dokumenter vi ikke fikk innsyn i, ønsket vi å få tilsendt en oversikt over hvilke dokumenter det gjaldt.

Kontakten med Equinor

Vi kontaktet Equinor med spørsmål om forskningssenteret og bidrag til «sosiale prosjekter» tidlig i prosessen. Standardsvaret vi fikk var at det er Sonangol som har ansvaret for prosjektene og må svare. Utfordringen, som også Equinor har opplevd, er at Sonangol ikke svarer.

Tidlig i arbeidet bekreftet Equinor likevel langt på vei de to viktigste hypotesene våre:

- Den siste informasjonen Equinor hadde fra Sonangol, høsten 2019, var at forskningssenteret så langt ikke var bygget.
- Equinor hadde fortsatt ingen informasjon om hvilke sosiale prosjekter i Angola de hadde finansiert med 295 millioner kroner.

3.2 Finnes det egentlig noe forskningssenter?

Basert på den innledende researchen mente vi det var lite sannsynlig at forskningssenteret eksisterte, men vi kunne ikke slå det fast uten en bekreftelse fra Sonangol.

Det var en uvant problemstilling: Journalister dokumenterer vanligvis at noe *har skjedd*. Vi måtte forsøke å dokumentere at noe *ikke har skjedd*. Det er nærmest umulig å dokumentere at en bygning ikke finnes. Vi forsøkte så godt som mulig å redusere usikkerheten.

A E2! Metoderapport 2020: Equinor i Angola

3.2.1 Metode: Åpne søk

Vi gjorde grundige Google-søk på alle kjente navn på og forkortelser for senteret, på engelsk og portugisisk. Vi gjorde samme søk i tilgjengelige årsrapporter fra Sonangol, og årsrapporter, «payments to governments»-rapporter og bærekraftsrapporter fra alle selskapene vi visste hadde overførte penger for senteret. Vi gjorde også søk i Wikileaks-databasen. Vi fant ingen ny informasjon om status for forskningssenteret.

3.2.2 Metode: Lekkagesøk

I januar 2020 publiserte journalistnettverket ICIJ avsløringen «Luanda Leaks», basert på lekkede dokumenter om hvordan Isabel dos Santos, datter av Angolas tidligere president, bygget opp en milliardformue ved hjelp av korruperte avtaler og nepotisme.

ICIJ sa ja til å gjøre flere søk i dokumentene for oss. Den eneste referansen til forskningssenteret var i et utkast til kontrakt for letelisisensene som ble delt ut i 2011.

3.2.3 Metode: Spørre eksperter

Underveis i arbeidet snakket vi med en rekke akademikere og andre med ekspertise på Angola og antikorrupsjon. Ingen av dem hadde ny informasjon om senteret.

3.2.4 Problemstilling: Samtidig imøtegåelse

Sonangol har aldri tidligere kommentert forskningssenteret. Selv om de hevdet de ikke kunne svare under koronapandemien, fortsatte vi å ta kontakt. I juli sendte vi en oversikt over hva vi mente å ha dekning for å publisere, og uttalelser fra kilder som utløste rett til samtidig imøtegåelse. Sonangol svarte ikke.

I begynnelsen av september informerte vi om at første sak skulle publiseres i løpet av en uke. Én time før fristen vi hadde satt, mottok vi et fem sider langt brev fra Sonangol. I brevet skrev Sonangol at de hadde jobbet med planene for forskningssenteret de siste månedene, og skulle starte byggingen i 2021. Sonangol har ikke svart på oppfølgingsspørsmål.

3.3 Hvor ble det av pengene?

Det har aldri blitt kjent hvor mye penger internasjonale oljeselskaper bidro med i finansiering til forskningssenteret. Sonangol har aldri redegjort for beløpet, og flere av selskapene som deltok i lisensrunden viser til taushetsklausuler.

Vi ville undersøke hva selskapene forpliktet seg til å betale, hvor mye som ble overført, og om det stemte med beløpet Sonangol oppga at de hadde stående på forskningssenterkontoen i sine årsrapporter.

3.3.1 Metode: Spørre oljeselskapene

Vi kontaktet alle internasjonale oljeselskaper som fikk letelisisens i utdelingen der Sonangol krevde bidrag til forskningssenteret. Kun Repsol (som hevder at de ikke bidro) ga oss reell informasjon. De andre selskapene (Eni, ConocoPhillips, Total, BP, Cobalt, China Sonangol), lot enten være å svare eller viste til taushetsklausuler. Når det gjelder Cobalt, kontaktet vi

både konkursboet etter selskapet og tidligere ansatte. Ingen av delene ga oss relevant informasjon.

3.3.2 Metode: «Payments to governments»-rapporter

Europeiske oljeselskaper er pålagt å offentliggjøre betalinger til andre lands myndigheter, brutt ned på oljelisens og type betaling (skatt, avgifter, bonus, etc.). Selskapene har rapportert om dette siden 2015/2016, men noen selskaper, som Equinor og BP, var tidligere ute.

3.3.3 Metode: SEC-dokumenter

Dokumenter selskaper har levert til det amerikanske finanstilsynet SEC, er tilgjengelige på nett gjennom den åpne søketjenesten EDGAR. Flere kvartals- og årsrapporter fra amerikanske Cobalt nevner utbetalinger til senteret. I tillegg sendte Cobalt inn en kopi av kontrakten mellom Sonangol og Cobalt, BP og China Sonangol, for lisensen blokk 20. I kontrakten var de årlige forpliktelsene til senteret beskrevet for hvert enkelt selskap.

3.3.4 Metode: Sammenligne opplysninger

I BPs «Payments to governments»-rapporter fantes utbetalinger til Angola merket som «Bonus» for blokk 20 i 2015 og 2016. Med kontrakten fra SEC-dokumentene kunne vi sjekke at beløpene BP hadde betalt i «Bonus», var de samme beløpene de ifølge kontrakten skulle overføre i finansiering til forskningssenteret.

Det var kjent at avdragene til senteret fra selskapene i blokk 20 var betalt til og med 2014. Da hadde BP overtatt China Sonangols andel i lisensen. Det var dermed bare Cobalts forpliktelser for 2015 og 2016 som ikke var dokumentert utbetalt. Ut fra Cobalts års- og kvartalsrapporter var det ikke mulig å fastslå om pengene ble overført.

Gjennom innsyn i dokumenter fra OED og oppfølgingsspørsmål til Equinor fikk vi både bekreftet Equinors bidrag i dollar, og hvor mye de andre selskapene i Equinors lisenser var forpliktet til å betale.

De totale betalingsforpliktelsene vi kunne dokumentere var på 431 millioner dollar. Av det kunne vi dokumentere at 311 millioner dollar var overført til Sonangol.

3.3.5 Metode: Sonangols årsrapporter

Ifølge Sonangols årsrapporter står bidragene til forskningssenteret på en egen konto. Sonangol har informert Equinor om at valutaen er dollar og at pengene står på en konto i London.

Beløpet Sonangol oppgir i årsrapportene, har siden 2016 vært i underkant av 350 millioner dollar. Det inkluderer renter, som kan forklare en liten økning år for år. Beløpet er høyere enn hva vi kunne dokumentere at var overført, men 80 millioner dollar lavere enn de totale forpliktelsene vi har dokumentert.

Sonangol svarte ikke på gjentatte spørsmål om hvorfor beløpet på kontoen var minst 80 millioner dollar lavere enn beløpet de internasjonale oljeselskapene var forpliktet til å betale.

Spesiell erfaring: En halv milliard dukker opp

Etter at vi hadde publisert saken om forskningssenteret la Sonangol frem årsrapporten for 2019. Da hadde beløpet på forskningssenter-kontoen økt markant for første gang siden 2016. Økningen var på 64 millioner dollar, tilsvarende i overkant av en halv milliard kroner. Det er ikke kjent at det skulle skje innbetalinger til forskningssenteret etter 2016. Sonangol har ikke svart på spørsmål om hvorfor beløpet økte i 2019.

4. Sosiale prosjekter

I tillegg til forskningssenteret betalte Equinor, som en del av samme kontrakt, 295* millioner kroner til udefinerte «sosiale prosjekter» og opplæring av lokalt personell.

**Equinor nedjusterte tallet til 291 millioner kroner i brev til OED, 30. september 2020.*

I et vedtak fra 2015 ber styret i Equinor administrasjonen om å legge press på Sonangol for info om hvordan pengene til «sosiale bidrag» er brukt. Styrevedtaket ble kjent i forbindelse med at kontrollkomiteen på Stortinget tok opp saken i 2016. I en redegjørelse til OED fra september 2020, som følge av nye spørsmål fra kontrollkomiteen etter E24s artikler, skrev Equinor at de «muntlig og skriftlig [har] spurt Sonangol om hvordan pengene er benyttet».

Equinor har ikke klart å finne ut av det. Det har ikke vi heller.

4.1 Metode: Sonangols årsrapporter

Vi har ikke funnet info om Equinors bidrag til sosiale prosjekter i Sonangols årsrapporter. Sonangol har ikke svart på spørsmål fra E24 om sosiale prosjekter.

4.2 Metode: Spørre andre selskaper som bidro

BP, Cobalt og China Sonangol skulle ifølge kontrakten overføre 200 millioner dollar til udefinerte «sosiale prosjekter» i 2011. Ingen av selskapene har svart på E24s henvendelser om «sosiale prosjekter».

4.3 Metode: Spørre eksperter

Ekspertene vi snakket med mente at det i beste fall var uklart hvor penger til «sosiale prosjekter» ender opp. Flere mener det er høy risiko for korrupsjon med slike utbetalinger.

4.4 Metode: Spørre staten

I redegjørelsen fra Equinor til OED fra september 2020 skriver selskapet at Sonangol i 2016 opplyste at pengene var «videreført til sosiale formål i regi av den angolanske stat». Det har ikke lyktes E24 å komme i kontakt med relevante personer i det angolanske statsapparatet.

5. Queensway-gruppen

5.1 Equinors tidligere partner

Arbeidet med sakene om Queensway-gruppen og Equinor foregikk parallelt med undersøkelsene rundt forskningssenteret og de sosiale prosjektene. Det var kjent at Equinor

Å E2! Metoderapport 2020: Equinor i Angola

tidligere hadde vært partner med et selskap ved navn China Sonangol i Angola. Selskapet var angivelig en del av det kontroversielle forretningsnettverket «88 Queensway Group» i Hongkong. Ifølge flere medier ble nettverket ledet av en mystisk, kinesisk forretningsmann med åtte alias, best kjent som Sam Pa.

Vi ønsket å gjøre nærmere undersøkelser av China Sonangol og Queensway-gruppen for å forstå mest mulig om nettverkets historie, eierforhold og virksomhet i Angola.

5.1.1 Metode: Åpne søk

Åpne søk gjennom Google, DuckDuckGo og Retriever viste at China Sonangol hadde blitt opprettet i fellesskap av Sonangol og Queensway-gruppen, som i praksis var et komplisert nettverk av selskaper registrert i ulike skatteparadiser med forretninger i land som Angola, Zimbabwe, Guinea og Nord-Korea. Vi fant ut at Sam Pa ble underlagt strenge sanksjoner av USA i 2014 for diktatorstøtte og ulovlig diamanthandel, og at Pa angivelig ble arrestert av kinesiske myndigheter for korrupsjon i 2015. Vi har ikke funnet informasjon om hva som har skjedd med Pa etter dette.

Søkene viste at China Sonangol i 2014 solgte seg ut av lisensen der Equinor var partner. Samtidig gjorde søkene oss oppmerksomme på et annet selskap tilknyttet Queensway-gruppen, Sonangol Sinopec International (SSI), som eide oljelisenser i Angola.

Flere skriftlige kilder, inkludert China Sonangols utdaterte nettside, som slo fast at China Sonangol var eier av SSI, sammen med det kinesiske oljeselskapet Sinopec. Nye søk viste at SSI hadde vært partner med Equinor i Angola gjennom datterselskapet SSI 31 i oljeisensen blokk 31. Equinor var fremdeles eier i denne oljelisensen.

Dette ga oss en ny hypotese: Equinor var fortsatt partner med Queensway-gruppen i Angola gjennom selskapet SSI 31 i oljelisensen blokk 31.

5.2 Hvordan dokumentere fortsatt partnerskap?

Vi ville ha svar på to spørsmål: Var Equinor fortsatt partner med SSI i Angola, og var SSI delvis eid av Queensway-gruppen?

5.2.1 Metode: Åpne søk

Med åpne søk fant vi en oppdatert oversikt fra 2020 over oljelisenser i Angola. SSI 31 sto fortsatt oppført som partner med Equinor på blokk 31. BP, operatør i lisensen, oppga SSI 31 som en av partnerne på sine nettsider. Informasjonen tydet på at Equinor fortsatt var partner med SSI 31.

Neste steg ble å nøste opp i forholdet mellom SSI 31 og Queensway-gruppen.

5.2.2 Metode: Selskapsdokumenter fra Hongkong

Ifølge det vi hadde lest om Queensway-gruppen, var flere av nettverkets viktigste selskaper registrert i Hongkong. Det første vi gjorde var å bestille dokumenter fra Hongkongs selskapsregister.

Dokumentene sa lite om selskapenes virksomhet og resultater, men inneholdt navn på eiere, styremedlemmer og adresser. Vi la informasjonen inn i Google Sheets og brukte verktøyet Maltego til å visualisere selskapsstrukturen. Vi kunne dokumentere følgende:

- Nettverkets viktigste selskaper opererer fortsatt fra en felles adresse i Hongkong.
- Eierne er de samme som før Sam Pa angivelig ble arrestert i 2015.
- Nettverket etablerte China Sonangol sammen med Angolas statsoljeselskap Sonangol og flyttet deretter aksjene sine over til et selskap på De britiske jomfruøyer.
- Sam Pa står ikke oppført med formelle roller i noen av selskapene.

5.2.3 Metode: Andre selskapsdokumenter

Queensway-gruppens selskapsstruktur strekker seg utover Hongkong, blant annet til skatteparadis med lite innsyn. Vi bestilte alle tilgjengelige selskapsdokumenter fra Cayman-øyene og Singapore. Vi forsøkte å finne dokumenter fra De britiske jomfruøyer, men det viste seg å være umulig. I tillegg lastet vi ned rapporter fra kinesiske Sinopec til det amerikanske finanstilsynet SEC, som bekreftet at China Sonangol i en årrekke hadde vært deleier i SSI.

5.2.4 Metode: Bloomberg-terminal

I E24s Bloomberg-terminal gjorde vi søk på Queensway-gruppens selskaper og eiere for å verifisere og potensielt avdekke nye opplysninger. Søkene viste at SSI var registrert som et kinesisk investeringsselskap på Cayman-øyene, og at flere sentrale eiere og styremedlemmer i Queensway-gruppen hadde hatt styreverv og toppstillinger i SSI.

5.2.5 Metode: Rettsdokumenter

Etttersom Sam Pa ikke sto oppført med formelle roller i selskapsdokumentene, ønsket vi å finne mer informasjon om Pas bindinger til Queensway-gruppen. Vi hadde lest at nettverket hadde vært involvert i rettssaker i Hongkong og USA. Begge land har gjort sine rettsdokumenter nedlastbare og søkbare på domstolenes nettsider.

Vi lastet ned en rekke dokumenter fra ulike rettssaker i høyesterett i Hongkong. De viste at flere parter, inkludert en aksjonær i Queensway-gruppen og Sonangol, hevdet at nettverket var deleier i både China Sonangol og SSI. De hevdet også at Sam Pa ledet nettverket og var gift med den største registrerte eieren, som forvaltet aksjene på hans vegne. Dokumenter fra USA viste at myndighetene der hadde beskyldt Pa for å være leder av China Sonangol og for å ha bestukket Guineas tidligere gruveminister.

5.2.6 Metode: Avanserte bildesøk

Vi ønsket å bruke bilder til å visuelt dokumentere koblingene mellom Equinor og Queensway-gruppen. I tillegg ønsket vi å dokumentere at Sam Pa hadde vært nettverkets de-facto leder.

Enkle bildesøk i Google, Yandex, DuckDuckGo og Bing ledet oss frem til en presentasjon fra oljeselskapet BP med bilder av at ansatte fra både Equinor og SSI var til stede under åpningen av blokk 31. Utover dette var bildematerialet svært begrenset.

For å finne bilder av Sam Pa tok vi utgangspunkt i en granskingsrapport fra amerikanske myndigheter. Rapporten inkluderte flere bilder av Pa med kildehenvisninger, men henvisningene ga ingen treff gjennom enkle bildesøk. Omvendte bildesøk med Google, Yandex, DuckDuckGo og Bing ga få eller ingen treff.

Med internettarkivet Wayback Machine klarte vi å finne originalversjon av bilder fra granskingsrapporten, basert på nettsider og datoer i rapportens kildehenvisninger. Vi fant også pressemeldinger om at Sam Pa hadde signert avtaler på vegne av Queensway-selskapene China Sonangol og China International Fund. Noen av meldingene omtalte Pa (eller hans alias) som styreleder i China Sonangol, representant for China Sonangol og representant for China International Fund.

Et av bildene fra rapporten som var vanskeligst å finne, viste Sam Pa sammen med en av de største eierne i Queensway-gruppen, da China Sonangol signerte en avtale med det kinesiske selskapet Taishan Fiberglass. Vi fant bildet ved å gjøre et kombinert søk med klammer rundt de kinesiske navnene til China Sonangol og Taishan. Vi fant det kinesiske navnet til China Sonangol i et selskapsdokument fra Hongkong. For å oversette «Taishan» til kinesisk endret vi språk på Wikipedia-siden om selskapet.

Kartleggingen tydet på at Equinor fortsatt var partner med SSI i Angola. Vi kunne dokumentere at Queensway-selskapet China Sonangol hadde vært deleier i SSI i en årrekke, men manglende innsyn på Cayman-øyene og De britiske jomfruøyer gjorde det vanskelig å dokumentere mulige endringer i eierstrukturen. Vi kunne også dokumentere at Sam Pa var omtalt som leder av Queensway-gruppen i flere rettsaker, noe bilder og pressemeldinger støttet opp under.

5.3 Hvordan få noen til å snakke om nettverket?

Queensway-gruppen har lenge blitt beskyldt for å ha laget en komplisert selskapsstruktur for å unngå åpenhet, og har gitt få eller ingen svar til internasjonale medier. Vi ville snakke med kilder som hadde innsidekunnskap om nettverket. I tillegg var vi nødt til å konfrontere Equinor, Queensway-gruppen og SSI med dokumentasjonen vår for å få svar på om SSI fortsatt var delvis eid av Queensway-gruppen.

5.3.1 Metode: Spørre tidligere ansatte

Vi brukte åpne søk og LinkedIn til å kartlegge flere titalls tidligere ansatte i et eget dokument. Deretter kontaktet vi dem via LinkedIn i håp om å få førstehåndsinformasjon, men arbeidet ga få resultater. Unntaket var en tidligere ansatt i China Sonangol som hevdet Sam Pa hadde vært sjefen hans, og at SSI hadde hatt ansatte fra både China Sonangol og Sinopec.

5.3.2 Metode: Spørre eksperter

Vi kontaktet en rekke ekspertkilder via e-post, telefon, LinkedIn og Twitter for å finne oppdatert informasjon og belyse potensielt problematiske sider ved et mulig partnerskap mellom Equinor og Queensway-gruppen.

Flere forskere svarte at de ikke hadde holdt seg oppdatert på Queensway-gruppen de siste årene. Vi fikk napp hos noen kilder, blant annet en ledende journalist, etter gjentatte forsøk på ulike plattformer. Noen av de ledende forskerne svarte ikke på våre første henvendelser. Etter hvert kunne vi bruke ny dokumentasjon som «agn» for å få kontakt med ekspertene som ikke hadde svart. Å tilby nye selskapsdokumenter fra Hongkong viste seg å være særlig effektivt for å vekke interessen til disse kildene.

5.3.3 Metode: Spørre Equinor

Vi ønsket tidlig å få klarhet i hva Equinor visste om eierforholdene i China Sonangol og SSI. I 2014 hadde Equinor sagt til Dagens Næringsliv at de hadde kjennskap til antatt eierskap i China Sonangol, men at de ikke hadde fått informasjonen bekreftet.

Vi sendte en e-post til Equinor med en kort oppsummering av funnene våre og åpne spørsmål om eierskapet i SSI 31. Equinor svarte at de ikke hadde full oversikt over eierstrukturen. Mot slutten av prosjektet sendte vi en ny e-post med spørsmål og dokumentasjon. Vi spurte om Equinor var kjent med SSIs koblinger til China Sonangol, Queensway-gruppen og Sam Pa. Denne gangen svarte Equinor at de hadde kjennskap til antatt eierskap i SSI 31 uten å ha fått dette bekreftet.

5.3.4 Metode: Spørre Queensway-gruppen

Å få tak i representanter for Queensway-gruppen var en utfordring. Vi ville ha mer informasjon og sikre samtidig imøtegåelse på alvorlige beskyldninger.

I selskaps- og rettsdokumenter fra Hongkong og Singapore fant vi telefonnummer, faksnummer og e-postadresse til Queensway-gruppens viktigste kontorer. Dokumentene inneholdt også navn på nettverkets advokater og leverandører av kontortjenester.

Vi sporet opp telefonnummer og e-postadresser til eiere og ledelse ved hjelp av personsøketjenestene Pipl, Hunter.io og Rocketreach, LinkedIn, Facebook og Twitter, søk i E24s Bloomberg-terminal, samt åpne søk. Vi tok også kontakt med ekspertkilder for å se om de kunne dele kontaklinformasjon.

Vi fikk ingen substansielle svar. Vi hadde flere telefonsamtaler med nettverkets resepsjonist i Hongkong. Hun kunne ikke svare på spørsmål, men oppga at hun brakte beskjedene våre videre.

5.3.5 Metode: Spørre Sonangol

Sonangol opprettet China Sonangol sammen med Queensway-gruppen. Vi sendte e-post med spørsmål og dokumentasjon til flere Sonangol-ansatte ved hjelp av adressene vi hadde funnet under arbeidet med forskningscenteret og de sosiale midlene, men fikk aldri svar.

5.3.6 Metode: Spørre SSI

Vi ønsket å snakke direkte med SSI for å få svar på hvem som eide SSI 31, men de hadde ikke egen nettside, og selskapsdokumentene fra Cayman-øyene inneholdt ingen kontaktinfo.

Vi etterspurte kontaktinfo til SSI i en e-post til oljeselskapet BP, som er operatør for blokk 31. BP sendte oss e-postadressen til en SSI-direktør ved navn Paulo Pizarro. BP sendte også en oppdatert selskapsprofil som tydet på at SSI hadde byttet navn og nå var heleid av Sinopec.

Vi kontaktet først Pizarro via e-post og LinkedIn, og fant et mulig telefonnummer ved hjelp av søketjenesten Pipl. Til slutt fikk vi kontakt med Pizarro på Whatsapp.

Pizarro hevdet at Sinopec hadde presset China Sonangol ut av SSI i 2019 for å forbedre omdømmet sitt. Samtidig avviste han at China Sonangol noen gang hadde vært deleier i SSI 31, som var partner med Equinor. Dette gjorde oss usikre på om Equinor noen gang hadde vært partner med Queensway-gruppen i lisensen blokk 31.

Da vi konfronterte Pizarro med dokumentasjonen vår, bekreftet han til slutt at China Sonangol hadde vært deleier også i SSI 31. Han fastholdt samtidig at China Sonangol hadde blitt presset ut av SSI 31 i 2019, men kunne ikke dokumentere dette. Dermed ble det nåværende forholdet mellom Equinor og Queensway-gruppen stående uavklart.

6. Acrep og Somoil

6.1 Ny partner, hemmelige eiere

Ifølge Equinors nettsider gikk selskapet inn i en ny lisens i Angola i januar 2020. En av partnerne i lisensen er det angolanske selskapet Acrep, skriver Equinor.

Ifølge en artikkel i publikasjonen Africa Confidential fra 2012 er Acrep et av mange små, angolanske oljeselskaper de internasjonale gigantene blir pålagt å samarbeide med av angolanske myndigheter. Mange av selskapene, inkludert Acrep, har vært koblet til kretsen rundt tidligere president dos Santos. Ifølge artikkelen var Acreps hovedaksjonær en tidligere Sonangol-sjef. Resten av eierskapet var uklart. Acrep har ikke nettsider, og vi fant ingen fungerende telefonnummer til selskapet.

Vi ville finne ut hvem som sto bak selskapet Equinor var blitt partner med.

6.1.1 Metode: Åpne søk + Pipl + Sosiale medier

Hvem som satt i ledelsen i Acrep, fant vi gjennom åpne søk. Med søketjenesten Pipl fant vi sosiale medier-profiler til personer i ledelsen, og kontaktet dem på Facebook og LinkedIn. Ingen av dem har svart.

6.1.2 Metode: Angolanske selskapsdokumenter

Angola har ikke et digitalt tilgjengelig register med selskapsdokumenter. Det finnes en søkeportal som henter PDF-er av den offentlige kunngjøringspublikasjonen «Diário da República», der opprettelsen av selskaper blir kunngjort. Nettsiden fungerte ikke, og vi fikk opplyst at den ikke hadde virket på flere måneder.

Med åpne søk etter selskaper som driver med «business intelligence» og «due diligence»-tjenester i Afrika, fant vi selskapet Asoko Insight. For rundt 2000 kroner kunne de skaffe oss fysiske kopier av selskapsdokumenter fra Angola.

Dokumentene viste at Acrep skiftet selskapsform til «Sociedad Anonima» i 2008 - en selskapsform der aksjonærene er hemmelige. Rett før skiftet av selskapsform kjøpte et annet angolansk oljeselskap med hemmelige eiere 25 prosent av Acrep. Selskapet heter Somoil.

I Google-søk etter «Acrep AND Somoil» fant vi en rapport fra konsulentselskapet EY i Portugal. Der det sto at Somoil i 2016 fortsatt eide 25 prosent av Acrep.

6.2 En gammel kjenning

Somoil har skapt problemer for Equinor, og før det Norsk Hydro, i over ti år. Det startet med at Hydro gikk inn i en oljelisens i 2005, der angolanske myndigheter, mot Hydros vilje, bestemte av Somoil skulle være blant partnerne. Somoil nektet å oppgi hvem som eide selskapet overfor Hydro. Equinor «arvet» lisensen av Hydro i forbindelse med fusjonen med Hydros olje- og gassvirksomhet i 2007.

Equinors partnerskap med Somoil fikk bred dekning i norske medier, særlig i to store artikler i Morgenbladet (2009) og Dagens Næringsliv (2014). Årsaken er at ingen har fått bekreftet hvem som faktisk eier selskapet, samtidig som det er viden antatt at noen av de mektigste myndighetspersonene i Angola under dos Santos-regimet står bak. Somoil har særlig vært koblet til Manuel Vicente, tidligere visepresident i Angola og konsernsjef i Sonangol.

Equinor solgte seg ut fra samarbeidet med Somoil i 2016, etter langvarig kritikk. Ifølge Equinor var det en «forretningsmessig justering» av porteføljen. Equinor uttalte til DN i 2014 at de hadde kjennskap til «antatt eierskap» men ikke fått opplysningene bekreftet.

Dokumentene vi satt på tydet på at Equinor var på vei inn i et nytt partnerskap med Somoil.

6.2.1 Metode: Spørre Equinor

Vi kontaktet Equinor og spurte om de visste hvem som eier Acrep, hva de eventuelt har gjort for å finne ut av det, og om de var kjent med politisk eksponerte personer knyttet selskapet.

Equinor sendte et grundig svar, der de skrev at de i forkant av «planlagt inntreden» i lisensen gjorde undersøkelser av Acrep og fikk oversikt over eierskapsstrukturen. Ifølge Equinor hadde Acrep informert om at Somoil og et kontroversielt portugisisk investeringsselskap, ikke lenger hadde eierandeler i Acrep.

Equinor hadde imidlertid ikke sett en oppdatert aksjeeierbok, og skrev at hvis ikke endringene kan bekreftes «vil Equinor gå ut av lisensen»*.

**Per januar 2021 har Equinor ikke fått endelig bekreftelse fra Acrep om Acreps eiere.*

6.3 Equinor går ut med informasjonen

Samme dag Equinor svarte oss, informerte de OED skriftelig om Acrep-saken. Det skjedde i en redegjørelse Equinor skrev til OED i forbindelse med spørsmål fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, etter våre saker om forskningssenteret og sosiale prosjekter.

Vi hadde ikke rukket å verifisere opplysningene Equinor ga oss om Acrep da de ble offentliggjort i OEDs svar til Stortinget to dager senere. Acrep var ikke tema i spørsmålene fra Stortinget. Vi publiserte en sak da OEDs svar ble lagt ut.

Equinor ville ikke utdype hva som gjorde at de ikke kunne samarbeide med Acrep hvis Somoil var blant eierne. De viste til at det var en forutsetning at eierstrukturen i lisensen var kjent. Samtidig hadde vi, med saken om SSI, dokumentert at Equinor sammenhengende siden 2007 hadde stått i partnerskap med selskaper de ikke visste hvem eide i Angola. Frem til 2016 forsvarte Equinor å samarbeide med Somoil.

Vi bestemte oss for å ta opp tråden fra Morgenbladet i 2009 og Dagens Næringsliv i 2014 og gjøre enda et forsøk på å finne ut av hvem som eier Somoil.

6.4 Hvem eier Somoil?

6.4.1 Metode: Selskapsdokumenter

Gjennom Asoko Insight fikk vi tilgang til Somoils selskapsdokumenter fra Angola.

Dokumentene inneholdt, som forventet, ingen informasjon om eiere.

6.4.2 Metode: Ekspertter

Gjennom sakene om Equinors sosiale bidrag i Angola og partnerskapet med SSI, hadde vi etter hvert et stort kildenett med akademikere og andre med ekspertise på Angolas oljebransje. Flere av kildene pekte på de samme navnene - et knippe tidligere ministre og oljetopper i Angola - som hemmelige eiere av Somoil. De uttalte seg med ulike grader av sikkerhet og fortalte at vi «aldri» ville finne dokumentasjon som bekreftet det.

6.4.3 Metode: Lete etter originalkilder

Flere internasjonale publikasjoner som dekker energisektoren i Afrika har slått fast at blant andre Manuel Vicente, Angolas tidligere visepresident og Sonangol-sjef, er en av eierne i Somoil. Ingen av artiklene oppga hvilke kilder påstanden bygde på, med unntak av én. Vi kontaktet publikasjonene for hjelp til å bekrefte opplysningene. Til slutt fant vi kun én originalkilde, som overfor oss ikke ville gå god for informasjonen.

6.4.4 Metode: Åpne søk + Pipl + Sosiale medier

Med søketjenesten Pipl fant vi kontaktinformasjon og sosiale medier-profiler til flere av personene det hevdes at eier Somoil. Ingen av dem svarte.

Vi brukte målrettede Google-søk, som «site:linkedin.com ”angola” AND “navn på selskap”» for å finne LinkedIn-profiler til tidligere og nåværende ansatte i Somoil og Equinor. Vi fikk ikke svar fra ansatte i Somoil. Vi ble imidlertid ringt opp av Equinors kommunikasjonsavdeling, som hadde hørt at vi tok direkte kontakt med ansatte, og lurte på hva vi var ute etter. Vi sa at vi ville vite hva Equinor har visst om hvem som eier Somoil. Equinor har så langt ikke ønsket å bidra med informasjon.

6.4.5 Metode: Bli Twitter-venner

Somoil har en utdatert nettside som gir minimalt med informasjon om selskapet. Vi forsøkte flere ganger å kontakte selskapet gjennom kontaktskjemaet og e-postadressen som var oppgitt. Vi fikk ingen svar. Ingen av telefonnumrene på nettsiden fungerte.

Vi hadde langt på vei gitt opp å få kontakt, men da vi begynte å følge Somoil på Twitter, tikket det inn en hyggelig melding. Vedkommende, som ikke identifiserte seg, takket for interessen for Somoil og inviterte oss til å sjekke ut selskapets nettside. Vi svarte at vi syntes nettsiden var fin, og ba om en bekreftelse på hvem som var selskapets aksjonærer.

Somoils Twitter-ansvarlige viste seg å være serviceinnstilt. Hen hadde ikke tillatelse til å svare på spørsmål, men ga oss e-postadressen til Somoils direktør, Edson dos Santos.

Dos Santos svarte ikke på våre spørsmål om hvem som eier selskapet. Da vi spurte om hvorvidt tre konkrete personer er eller har vært aksjonærer i Somoil, svarte han med ett ord: «NEVER».

6.5 Omtale av rykter om eiere

I artikkelen om Somoil navngir vi to personer som i flere artikler, og av flere av våre kilder, er navngitt som grunnleggere og medeiere i Somoil. Dette er informasjon vi ikke har kunnet verifisere. Samtidig er det åpenbart at dersom du forsøker å finne ut av hvem som eier Somoil, er det disse navnene som vil lyse opp sterkest.

Da Equinor ble partner med Somoil i 2007, var den ene av dem oljeminister (Desiderio Costa). Den andre var Sonangol-sjef, og dermed den som bestemte hvem som fikk lisenser (Manuel Vicente). At de antas å ha tette koblinger til Somoil, har vært omtalt siden før 2009. Dette er relevant informasjon for offentligheten fordi Norge har klare krav til at statseide selskaper skal jobbe mot korrupsjon. Samtidig hadde Equinor i årevis et samarbeid med et angolansk selskap de ikke fikk bekreftet hvem eide, men der all tilgjengelig informasjon pekte på de mektigste embedspersonene i forvaltningen av Angolas oljeressurser.

Denne infoen har vært tilgjengelig både for Equinor og for Olje- og energidepartementet.

6.6 Hva gjorde departementet?

Tina Søreide, professor og korrupsjonsforsker, uttalte til oss at det var «høyst problematisk» at Equinor hadde samarbeidet med Somoil uten å vite sikkert hvem som eide selskapet. Hun mente saken viste «røde flagg i alle retninger» med tanke på å unngå å være «en del av korrupsjonsmaskineriet» i Angola.

«Regjeringens krav til statlig eide selskaper er at de skal jobbe mot korrupsjon, ikke at de skal befinne seg på grensen av hva som er strafferettslig greit», sa Søreide.

6.6.1 Metode: Innsyn

Vi ville undersøke om Somoil noen gang var blitt diskutert mellom Equinor og OED. Vi ba om innsyn i alle dokumenter hos OED der Somoil var nevnt, og at det ble oppgitt hvilke dokumenter som var unntatt offentlighet dersom vi ikke fikk innsyn. OED kunne ikke vise til at de noen gang har drøftet Somoil med Equinor, før i et møte 28. september 2020 - samme dag vi sendte spørsmål til Equinor om eierskapet i Acrep.

Vi søkte også om innsyn i saksliste og referater fra de årlige møtene om samfunnsansvar mellom OED og Equinor, samt OEDs interne vurderinger av hvordan Equinor følger opp statens forventninger til samfunnsansvar. Innsyn ble avslått. På spørsmål om hvorvidt Equinor noen gang har gjort noe som bryter med statens forventninger til samfunnsansvar, har OED svart at Equinors arbeid er i tråd med forventningene.

7. Spesielle erfaringer

Mangel på svar, udokumenterbare påstander og manglende tillit til kilder skapte utfordringer og økt behov for kvalitetssikring gjennom hele prosjektet.

Vi har belyst et sakskompleks med multinasjonale oljegiganter, obskure selskaper knyttet til Kina og skatteparadiser, og store pengestrømmer i et land med minimalt innsyn og høy grad av korrupsjon. De fleste som sitter på informasjon om dette sakskomplekset har trolig liten interesse av at informasjonen kommer frem i lyset.

7.1 Tillit til kilder

I løpet av prosjektet har vi forsøkt å kontakte svært mange mennesker og selskaper som ikke har svart. Queensway-gruppen har aldri besvart henvendelsene våre, mens Sonangol og Somoil har unnlatt å svare på sentrale spørsmål.

I noen tilfeller fikk vi svar kort tid før publisering. Sonangol sendte oss et fem sider langt brev med nye opplysninger om forskningssenteret to dager før publisering, mange måneder etter at vi først tok kontakt.

En av de største utfordringene var manglende tillit til kilder, som myndigheter og medier i Angola og Kina, der regimene har langt større kontroll over statsapparatet, økonomien og offentligheten enn i et land som Norge. Økende kinesisk kontroll i Hongkong skapte også en viss usikkerhet rundt selskaps- og rettsdokumenter derfra.

Flere kilder - inkludert representanter for Sonangol, SSI og Somoil - hevdet ting som ikke lot seg dokumentere.

Vi tok flere bevisste grep for å redusere usikkerheten rundt kilder og kvalitetssikre egne opplysninger før publisering:

- Finne all tilgjengelig kontaktinformasjon og løpende henvende oss til involverte parter, uavhengig av om de svarte eller ikke, for å sikre at samtidig imøtegåelse ble ivaretatt.
- Komplementere kilder fra Angola og Kina med kilder fra Europa og USA.
- Intervjue eksperter på nytt for å sette udokumenterte påstander i kontekst og gi dem mulighet til å gi oppdaterte uttalelser.
- Ettergå alle udokumenterte påstander og utfordre kildene som brakte dem. Der kildene ikke kunne vise til dokumentasjon, gjorde vi det tydelig overfor leseren at dette var noens påstander som vi hadde bedt om dokumentasjon på, men ikke fått.

7.2 Equinor og åpenhet

Kommunikasjonsavdelingen i Equinor er, sammenlignet med alle andre selskaper vi var i kontakt med, svært profesjonell. De svarer på henvendelser, holder tidsfrister, og svarer ofte på det man faktisk spør om.

Equinor har pekt på at de har vært et foregangsselskap for åpenhet i oljebransjen, og var tidlig ute med å publisere betalinger til myndigheter. Det er riktig. Men når Equinor hevder at deres åpenhet «muliggjør at offentligheten lokalt og internasjonalt kan følge pengestrømmer», stemmer det bare hvis systemene Equinor bidrar finansielt til også er åpne. Sonangol har til nå fremstått som nærmest ugjennomtrentelig.

Gjennom arbeidet har vi forsøkt å snakke med en rekke tidligere og nåværende Equinor-ansatte som kjenner virksomheten i Angola. Vi visste at særlig forskningssenteret skapte hodebry internt i Equinor også før saken sprakk i offentligheten i 2016. Vi var

nysgjerrige på hvordan saken ble vurdert fra innsiden av selskapet, og hvordan Equinor-ansatte opplevde å jobbe i Angola. Vi lyktes ikke med å få ny, substansiell informasjon.

7.3 Covid-19 og begrensede reisemuligheter

Vi begynte arbeidet kort tid etter at regjeringen i mars stengte ned Norge for å håndtere koronapandemien. Dette la klare begrensninger på vår mulighet til å reise til utlandet for å oppsøke og konfrontere kilder på bakken, samt innhente dokumentasjon og eget bildemateriale.

8. Dette er nytt

- E24/Stavanger Aftenblad har dokumentert at Sonangol fortsatt ikke har bygget et forskningssenter.
- Sonangol har for første gang offentliggjort en plan for byggingen av forskningssenteret.
- Equinor vet fortsatt ikke hvordan 291 millioner kroner til sosiale prosjekter er brukt.
- Vi har avslørt at Equinor var partner med Queensway-gruppen i flere år etter at den antatte lederen ble sanksjonert av USA og angivelig fengslet for korrupsjon av Kina.
- Vi har dokumentert at Somoil har vært blant eierne i Equinors partnerselskap Acrep.
- Vi har dokumentert at Equinor har samarbeidet med selskaper i Angola med ukjent eierskap siden 2007.
- Vi har dokumentert at Equinor aldri informerte Olje- og energidepartementet om sine antagelser om eierskapet i China Sonangol og SSI.
- Vi har dokumentert at Olje- og energidepartementet aldri har stilt Equinor spørsmål om selskapets partnerskap med China Sonangol og Somoil til tross for tidligere medieoppslag om at disse partnerne har ukjente eiere.
- Vi har innhentet beregninger fra konsulentselskapet Rystad Energy som viser at Equinor har tjent rundt 11 milliarder dollar eller rundt 100 milliarder kroner med dagens kurs i Angola.

9. Konsekvenser

Hevder forskningssenteret skal bygges

- Fredag 11. september, to dager før publisering, mottok vi et fem sider langt dokument fra Sonangol. Da hadde selskapet ikke svart på henvendelser siden april. I brevet ble det skissert en plan for etablering av forskningssenteret, ti år etter at ideen først ble lansert. Senteret skal ligge i byen Sumbe og være i drift i 2023. Sonangol omtaler planen som et «ambisiøst mål», og før byggestart gjenstår design av senteret, tekniske studier og en offentlig anbudsrunde. Selskapet vet ikke hvor mye prosjektet vil koste.
- Fire dager senere, to dager etter publisering, ble planen lagt frem for Equinor, ifølge et brev fra selskapet til OED. Noen uker senere sendte Sonangol også ut en pressemelding om at senteret skal bygges. Equinor var det eneste selskapet som ble nevnt i meldingen og i planen, selv om flere oljeselskaper har betalt store summer til prosjektet.

Kontrollkomiteen gjenopptar saken

- Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har på bakgrunn av våre saker stilt en rekke nye spørsmål til Olje- og energidepartementet om hvordan Angola-saken er fulgt opp siden komiteen sist behandlet saken i 2016.
- Komiteen skal i løpet av vinteren behandle Riksrevisjonens rapport om Olje- og energidepartementets kontroll med Equinors utenlandsinvesteringer. Granskingen ble utløst av Dagens Næringslivs avsløringer om tapene i USA. Kontrollkomiteen vil behandle Angola-saken sammen med Riksrevisjonsrapporten om tapene i USA.

«Det er den samme kritikken som blir rettet mot departementet om tapene i USA, men som kanskje er enda mer konkret når det gjelder Angola, fordi det er en sak som har vært på dagsorden, men ikke er fulgt opp», sa komitéleder Dag Terje Andersen (Ap) til E24 i desember 2020.

Equinor tar selvkritikk

- I et intervju med Aftenbladet/E24 innrømmet konsernsjef Eldar Sætre at Angola-saken var ubehagelig. Han sa også at Equinor ikke ville opptrådt slik nå, både når det gjelder sosiale bidrag og ukjente eierskap hos partnerne. Dette ble understreket i et brev til Tina Bru, der Sætre skrev at selskapet i dag ikke ville inngått en avtale som i 2011. Det er første gang selskapet har tatt selvkritikk for virksomheten i Angola.
- I en ny lisens i Angola har Equinor sikret seg fullt innsyn i bruken av sosiale bidrag. De sosiale bidragene i den aktuelle lisensen er ifølge Equinor maksimalt 2,5 millioner dollar fordelt på tre selskaper.

OED kritiserer Equinor

- I sitt første svarbrev til kontrollkomiteen på Stortinget etter våre publiseringer skrev olje- og energiminister Tina Bru (H) at hun «forventer at selskapet gjør sitt ytterste for å unngå å komme i en lignende situasjon som er bakgrunnen for denne saken». Det er første gang departementet uttaler seg kritisk om Equinor i Angola-saken.

Equinor truer med å trekke seg fra lisens

- Equinor sier de vil trekke seg fra lisens 1/14 i Angola hvis de ikke får en endelig bekreftelse på at selskapet Somoil ikke lenger er blant eierne av Acrep, et av selskapene i lisensen. Equinor hevder dette var en forutsetning for å delta i lisensen. Det er rimelig å anta at tidligere artikler om Somoil i Morgenbladet og Dagens Næringsliv har spilt en rolle, og for det bør de få anerkjennelse. Dette tyder på at pressens vaktbikkje-funksjon fungerer, selv når konsekvensene ikke er umiddelbart synlige.

10. Vedlegg

Samleside:

<https://e24.no/hendelse/d16c5993-de33-4fb4-b36d-eea310c4a8c0/equinor-i-angola>

Hovedsaker:

13. september 2020:

Equinor har betalt 420 millioner kroner til et forskningscenter i Angola som aldri er bygget

https://e24.no/shared/olje-og-energi/i/GGzbMV/equinor-har-betalt-420-millioner-kroner-til-et-forskningssenter-i-angola-som-aldri-er-bygget?pwsig=1995854b16ad9ea04579b6d950f45a9b9a9def076faea15e421b153601be7f3e_1610896728_TWluYQ==

Se også vedlagt PDF fra Stavanger Aftenblad

15. september 2020:

Equinor aner ikke hvordan 295 millioner kroner er brukt i Angola

<https://e24.no/olje-og-energi/i/b53PQA/equinor-aner-ikke-hvordan-295-millioner-kroner-er-brukt-i-angola>

20. september 2020:

Equinor har i en årrekke vært partner med beryktet nettverk

<https://e24.no/olje-og-energi/i/dldqlo/equinor-har-i-en-aarrekke-vaert-partner-med-berytet-nettverk>

12. desember 2020:

I over ti år har Equinor samarbeidet med selskaper med ukjente eiere i Angola

<https://e24.no/olje-og-energi/i/0Kv9IA/du-har-verdiene-dine-og-standardene-dine-men-du-lot-dem-ikke-gjelde-for-angola-saa-hvor-staar-du-naa>

Nyhetsaker

15. september 2020:

Ap-veteran om Angola-saken: - Alvorlig

<https://e24.no/olje-og-energi/i/R9x5EJ/ap-veteran-om-angola-saken-alvorlig>

17. september 2020:

Tina Bru må svare om Equinors Angola-betalinger

<https://e24.no/olje-og-energi/i/JJ1Bd7/maa-svare-om-equinors-angola-betalinger-etter-e24-saker>

17. september 2020:

– En bistandsorganisasjon ville aldri gått med på en slik avtale

<https://e24.no/olje-og-energi/i/qAnJJo/en-bistandsorganisasjon-ville-aldri-gaatt-med-paa-en-slik-avtale>

Å E2! Metoderapport 2020: Equinor i Angola

18. september 2020:

Tillitsvalgte: Equinor må aldri igjen inngå avtaler som i Angola

<https://e24.no/olje-og-energi/i/jBPkOo/tillitsvalgte-equinor-maa-aldri-igjen-inngaa-avtaler-som-i-angola>

21. september 2020:

Ap-topp om Equinors Angola-partner: – Vi må få på bordet hva som har skjedd

<https://e24.no/olje-og-energi/i/AI2XAM/ap-topp-om-equinors-angola-partner-vi-maa-faa-paa-bordet-hva-som-har-skjedd>

24. september 2020:

NHH-professor om Equinors partnerskap: - Kritikkverdig

<https://e24.no/olje-og-energi/i/Kyv2oX/nhh-professor-om-equinors-partnerskap-kritikkverdig>

25. september 2020:

Equinor-sjefen om Angola: - Jeg skal innrømme at det er ubehagelig sak

<https://e24.no/olje-og-energi/i/0KEx4M/equinor-sjefen-om-angola-avsloeringene-jeg-skal-innroemme-at-det-er-en-ubehagelig-sak>

28. september 2020:

Angola varsler ønske om mer åpenhet: - Skal mye mer til for å overbevise

<https://e24.no/olje-og-energi/i/pA6xOX/angola-varsler-oenske-om-stoerre-aapenhet-skal-mye-mer-til-for-aa-overbevise>

29. september 2020:

Oljeministeren svarer ikke på hva staten visste om Equinors Angola-partner

<https://e24.no/olje-og-energi/i/41da9a/oljeministeren-svarer-ikke-paa-hva-staten-visste-om-equinors-angola-partner>

2. oktober 2020:

- Forventer at Equinor gjør sitt ytterste for å unngå å havne i en lignende situasjon

<https://e24.no/olje-og-energi/i/kRaAjL/forventer-at-equinor-gjoer-sitt-ytterste-for-aa-unngaa-aa-komme-i-en-lignende-situasjon>

2. oktober 2020:

Equinor vil kvitte seg med Angola-lisens hvis ikke to eiere er ute

<https://e24.no/olje-og-energi/i/WOL9Wg/equinor-vil-kvitte-seg-med-ny-angola-lisens-hvis-ikke-to-eiere-har-forsvunnet-ut>

4. oktober 2020:

MDG-topp: - Angola-saken er ekstremt alvorlig for Equinor

<https://e24.no/olje-og-energi/i/EpoG85/mdg-topp-angola-saken-er-ekstremt-alvorlig-for-equinor>

A E2! Metoderapport 2020: Equinor i Angola

11. oktober 2020:

Setter spørsmålstegn ved Equinors styre

<https://e24.no/olje-og-energi/i/gW7wW9/angola-saken-setter-spoersmaalstegn-ved-equinors-styre>

18. oktober 2020:

Skuffet over nye Angola-svar fra Tina Bru

<https://e24.no/olje-og-energi/i/BIREJG/skuffet-over-nye-angola-svar-fra-oljeminister-tina-bru>

25. oktober 2020:

Equinor informerte ikke staten om beryktet partner

<https://e24.no/olje-og-energi/i/nAaoPd/equinor-informerte-ikke-staten-om-berytet-partner>

3. desember 2020:

Medier: Equinors langvarige partner i Angola etterforskes for korrupsjon

<https://e24.no/olje-og-energi/i/R99JVd/medier-equinors-langvarige-partner-i-angola-etterforskes-for-korrupsjon>

6. desember 2020

Anslår at Equinor har tjent 11 milliarder dollar i Angola

<https://e24.no/olje-og-energi/i/Omg2XR/anslaar-at-equinor-har-tjent-11-milliarder-dollar-i-angola>

14. desember 2020:

Skjult eierskap i Angola: - Røde lys i alle retninger

<https://e24.no/olje-og-energi/i/eKzeKy/skjult-eierskap-i-angola-roede-lys-i-alle-retninger>

16. desember 2020:

Kontrollkomiteen gjenopptar Angola-saken

<https://e24.no/olje-og-energi/i/yRzrPa/kontrollkomiteen-gjenopptar-angola-saken>

TRUSLAR MOT UNGE: FOTBALLFORELDRE HAR BEGYNT Å PATRULJERE GATENE **i** SIDE 12

Stavanger Aftenblad

MANDAG 14. SEPTEMBER 2020 Uke 38 • 128. årgang • Løssalg 40,-

EQUINOR I UTLANDET

Equinor overførte fra 2011 til 2016 nesten en halv milliard til et forsknings-senter i Angola – fortsatt finnes det ikke noe senter

© JON INGERSUNDEN

i SIDE 6, 7, 8, 9, 10 OG 11

Gjør det billig!

EXTRA

Prisen gjelder uke 38. Forbehold om trykktid og utvalg

-25%

COOP FERSK LAKS OG ØRRET

109⁰⁰

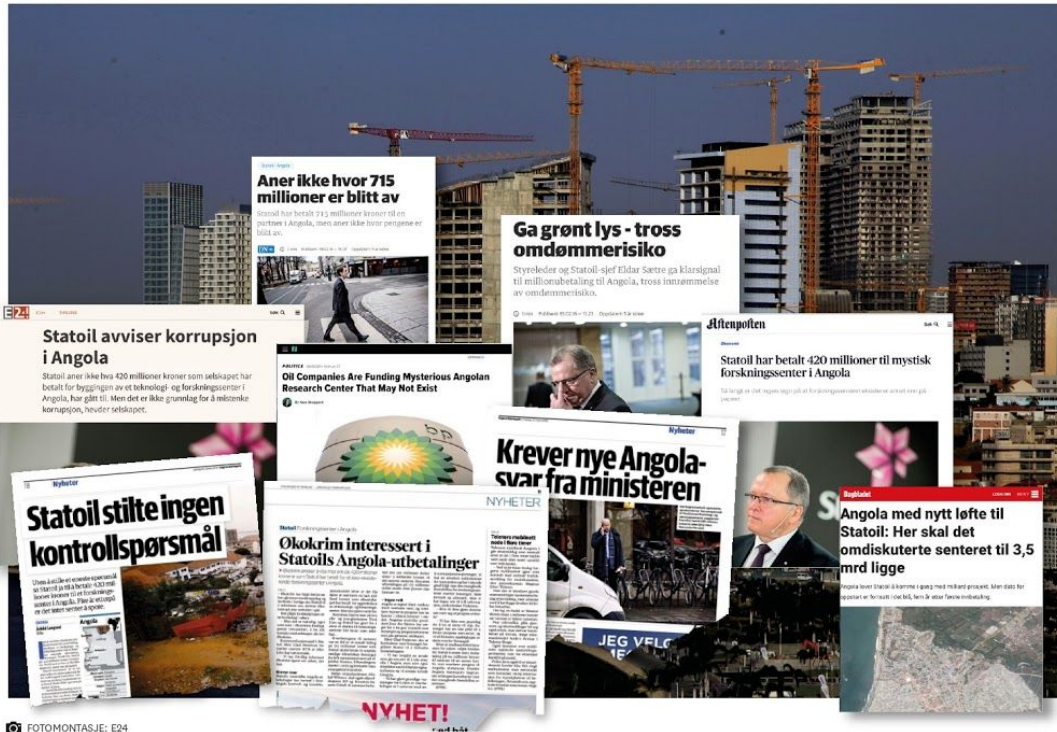
HENRIETTES FÅRIKALKJØTT
Pr kg

NÅ 29⁹⁰

GRANDIOSA
Pizza, 575 g
Førpris 47,90

Equinor i Angola

FOTOMONTASJE: E24

Equinor har betalt 420 millioner kroner til Angola-senter som aldri er bygget

ANGOLA: Fra 2011 til 2016 overførte flere oljegiganter enorme beløp til korrupsjonsherjede Angola. Pengene skulle gå til å bygge et forsknings-senter. Equinors bidrag var på nesten en halv milliard kroner. Snart ti år senere finnes fortsatt ikke noe forsknings-senter.

Anders Fjellberg
Journalist
anders.fjellberg@schibsted.com

Ola Myrset
Journalist
ola.myrset@aftenbladet.no

Eirik Billingsø Elvevold
eirik.elvevold@e24dinepenger.no

Fotomontasje: E24

Bak en stor glassfasade i en trang gate midt i Londons finansdistrikt ligger hovedkvarteret til den internasjonale storbanken Standard Chartered.

For litt over fire år siden ble banken nevnt i et brev sendt fra Angolas statseide oljeselskap, Sonangol, til tre internasjonale oljeselskaper. Ett av dem var norske Equinor.

Brevet fortalte at her inne – i banken i London – finnes en konto med navnet «Centro de investigação», portugisisk for «Forsknings-senter».

I flere år hadde korrupsjonsjeger, journalister, og tilslutt norske politikere og Økokrim stilt spørsmål om forsknings-sente-

ret. Brevet var det første skriftlige sporet av pengene som skulle finansiere prosjektet.

Ifølge Sonangol sto et beløp tilsvarende om lag 2,5 milliarder kroner på kontoen.

«Sosiale bidrag»

Mellom 2011 og 2016 overførte Equinor og flere av verdens største oljeselskaper gigantiske summer til Sonangol.

Pengene var «sosiale bidrag» som selskapene betalte for å få lov til å lete etter olje utenfor kysten av Angola.

Deler av de «sosiale bidragene», 420 millioner kroner for Equinors del, var ørmerket byggingen av et stort prestisjeprojekt:

«Sonangol Research and Technology Center».

Equinors og de andre oljeselskaperens problem var at selv om årene gikk, og de fortsatte å overføre penger, fantes ingen spor av forsknings-senteret – verken fysisk eller i Sonangols regnskap.

Vinteren 2016 haglet spørsmålene fra Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. I slutten av mars samme år, etter måneder med kritiske medieoppslag, ble det avholdt et møte mellom ledelsene i Equinor og Sonangol i Angolas hovedstad Luanda.

Equinor-toppene kom tilbake og fortalte at Sonangol bekreftet at pengene sto på konto og at forsknings-senteret skulle bygges. Det

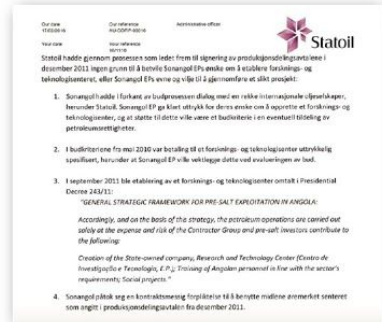
En lang og kronglete historie

Datter til Angolas president José Eduardo dos Santos, Isabel dos Santos sitter her i midten av et kjendistungt selskap. Her er hun fotografert i Cannes sammen med kjendisene Chris Tucker, Nicole Scherzinger, Paris Hilton og Chris Zylka. © DAVID M. BENETT / GETTY IMAGES

Equinor-sjef Eldar Sætre (i midten), skal ha fått lovnader fra daværende Sonangol-sjef Carlos Saturnino (til venstre for Sætre) om at forskningscenteret skal bygges, under et møte i Houston i 2018.

Redegjørelse fra Equinor til OED, 17. februar 2016.

Notat fra telefonsamtale mellom Equinor og OED, 6. januar 2016

skulle ligge i kystbyen Sumbe, og Sonangol skulle opprette et datterselskap med ansvar for forskningscenteret.

Siden har det vært stille om Equinors utbetalinger til Angola og forskningscenteret som ikke fantes.

Stavanger Aftenblad/E24 har undersøkt hva som har skjedd etter at saken forsvant ut av offentlighetens søkelys for fire år siden. **E24s undersøkelser viser at:**

- Forskningscenteret er fortsatt ikke bygget.
- Equinor har jevnlig purret på Sonangol for å få informasjon om fremdrift.
- Forpliktelser tilsvarende flere hundre millioner kroner, som skulle gå til finansiering av senteret, er ikke gjort rede for av Sonangol.
- Sonangol hevder de har pengene på konto, og lover igjen å bygge senteret.

"Equinor skiftet navn fra Statoil i mai 2018. For enkelthets skyld brukes selskapsnavnet Equinor i denne artikkelen."

Lover å bygge senteret – igjen E24 har sendt flere e-poster med spørsmål til Sonangol våren og sommeren 2020.

21. april svarte en assistent for Dionisio Rocha, Sonangols kom-

munikasjonsdirektør, at de «mer enn gjerne svarer på spørsmålene» så snart situasjonen med koronaviruset har roet seg.

Etter det sluttet Sonangol å svare, før de fredag 11. september sendte E24 en redegjørelse på fem sider.

I dokumentet skriver Sonangol at de i løpet av de siste månedene har jobbet med planene for forskningscenteret. Byggingen skal ifølge Sonangol starte i 2021, og senteret skal være i drift i 2023.

De opplyser, som i 2016, at senteret skal bygges i byen Sumbe og har lagt ved en tegning som viser en tomt ved siden av Angolas nasjonale petroleumsinstitutt.

Sonangol omtaler fremdriftsplanen som et «ambisiøst mål». Det fremgår at før byggestart i 2021 gjenstår det å designe senteret, gjennomføre tekniske studier og forberede en offentlig anbudsrunde.

Sonangol opplyser at de per nå ikke kan si hva prosjektet kommer til å koste:

«De nødvendige studiene for å undersøke antagelsene som vil kulminere i budsjetteringen av prosjektet, er fortsatt pågående, så det er nå ikke mulig å spesifisere kostnadene for implementeringen av CITIP i Sumbe.»

Sonangol skriver at de ga infor-

masjon om planene til Equinor i juli 2020. Equinor bekrefter dette overfor E24, og viser til Sonangol for detaljer.

Svarer ikke om beløp

Det er ikke mulig å fastslå hvilke oljeselskaper som har bidratt til forskningscenteret, og med hvor mye, ut fra Sonangols årsrapporter. Det er heller ikke mulig å få en fullstendig oversikt, ut fra selskapens finansielle rapportering. Sonangol har ikke besvart E24s spørsmål om hvilke selskaper som har bidratt og med hvor mye, eller om beløpet på kontoen i dag.

De skriver imidlertid at de er i besittelse av pengene, og er fast bestemt på å oppfylle forpliktelsene om senteret.

Standard Chartered, banken der kontoen skal finnes, skriver i en e-post til E24 at de ikke kan kommentere hvorvidt kontoen eksisterer eller ikke. Banken har hatt et kundeforhold til Sonangol i en årrekke.

– Gjenstår å se

– I lang tid har det vært lite nytt om senteret, sier Angola-forsker Arne Wiig ved Chr. Michelsens Institutt i Bergen.

– Det er så mange skandaler i Angola at denne nok har druknet

litt. Det er ikke bra, men det har nok passet Sonangol og oljeselskapene fint at den ikke har fått så mye oppmerksomhet, sier han.

Wiig har sett Sonangols redegjørelse og mener den kan være et tegn på en positiv endring i Sonangols politikk.

– Det gjenstår imidlertid fortsatt å se om senteret blir bygget, sier Wiig.

Equinor – Sonangols ansvar Erik Haaland, talsperson for internasjonale operasjoner i Equinor, sier at Sonangol «har ansvaret for å realisere forskningscenteret og informere om status for prosjektet».

– Fra Equinors side tar vi det jevnlig opp med Sonangol i møter på ulike nivåer. Sonangol er godt innforstått med vårt ønske om fremdrift, sier Haaland.

Ifølge Haaland ble senteret sist diskutert i et møte med Sonangol høsten 2019. Equinor sendte et brev til konsernsjefen i Sonangol i januar 2020 og ba om et konkret møte om forskningscenteret.

– I månedene etter har vi hatt jevnlig oppfølging for å få status på den henvendelsen. Men en reorganisering i Sonangol og Covid-19 har gjort det vanskelig.

Haaland sier at Equinor har fått bekreftelser fra Sonangol, både

Angola

- Land i det sørlige Afrika.
- Droyt 30 millioner innbyggere.
- Portugisisk koloni til 1975.
- Langvarig og blodig borgerkrig fra 1975 til 2002.
- Landet er rikt på olje, gass og diamanter.
- José Eduardo dos Santos var president fra 1979 til 2017.
- João Lourenço, populært kalt J-L, har vært president siden 2017.

Equinor i Angola

Equinor er partner på tre produserende blokker i Angola. Her er oljefeltet Kizomba, som er en del av blokk 15.

skriftlig og muntlig, om at pengene står på konto og vil stå der til de blir brukt på forskningscenteret.

– Vårt ansvar er å følge opp dette med Sonangol. Det gjør vi jevnlig, sier Haaland.

– Equinor har vært en pådriver for større åpenhet rundt midlerinnbetalt til ulike lands myndigheter. Siden 2004 har Equinor rapportert inntekter og betalinger til myndigheter på landnivå, inkludert Angola – hvor Equinor har vært et foregangsselskap når det gjelder åpenhet. Åpenhet om betalinger muliggjør at man lokalt og internasjonalt kan følge pengestrømmen og stille spørsmål ved myndighetenes bruk av statsmidler, sier Haaland.

– Helt urealistisk

– Det kommer ikke til å skje, i alle fall ikke i den skala man kunne forvente for slike summer. Det kan jeg si med sikkerhet, sier Aslak Orre om senteret.

Orre er, i likhet med Arne Wiig, en av Norges fremste Angola-eksperter og seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt.

– Angola er bankerott, sier han. – Statsfinansene er skrapet. Det samme gjelder Sonangols økonomi. Dessuten ville ikke et slikt senter vært hensiktsmessig: Oljeutvinningen har lenge falt på grunn av manglende investeringer i velkjent teknologi, ikke som følge av manglende forskning.

– Sonangol hevder pengene står på en egen konto?

– Det tviler jeg på. Men har de pengene på konto, hjelper det lite. Gjelden er så formidabel at det er helt urealistisk at de vil bygge senteret, sier Orre.

En lang og kronglete historie

Historien om Equinors utbetalinger til Angola går nesten ti år tilbake i tid. Ved lunsjtider 20. desember 2011 sendte selskapet ut en pressemelding om at de for første gang var blitt tildelt operatørskap for to leteområder, såkalte «blokker», i Angola.

Equinor ble også tildelt rollen som partner i tre andre blokker.

På dypt vann, under et kilometertykt lag av forhistorisk salt langt under havbunnen, håpet Equinor og en håndfull andre internasjonale tungvektere på et nytt oljeeventyr.

Geologien utenfor kysten av Angola lignet på oljerike områder i Brasil. Potensialet ble sagt å være skyhøyt.

Etter 20 år i Angola var dette en «viktig milepæl», sa letesjef Tim Dodson i Equinor.

Angola ligger på atlantehavskysten av det sørlige Afrika og har en troblete historie.

Landet er en tidligere portugisisk koloni og fikk ikke selvstendighet før i 1975, etter fjorten år med uavhengighetskrig. Landet gikk rett over i en blodig borgerkrig som varte frem til 2002. Det er anslått at en halv million mennesker mistet livet, men tallene varierer.

Etter borgerkrigen opplevde Angola voldsom økonomisk vekst. Hovedstaden Luanda var en periode rangert blant de dyreste byene i verden. Økonomien er nesten utelukkende avhengig av oljeinntekter, og rikdommen tjevnt fordelt.

Rundt halvparten av befolkningen i Angola lever på under to dollar om dagen. Spedbarnsdødeligheten er blant de høyeste i verden og utdanningsnivået lavt.

Presidenten og milliardæren

Det mest talende eksempelet på skjevfordelingen i Angola er Isabel dos Santos. Hun er datter av José Eduardo dos Santos, som var Angolas president fra 1979 til 2017. Under hans ledelse ble landet kjent som en av de mest korrupte statene i verden.

Datteren ble milliardær og Afrikas rikeste kvinne. I alle år har Isabel dos Santos hevdet at hun er en «selfmade» forretningskvinne. Det er det ikke lenger mange som tror på.

Allerede i 2013 skrev magasinet Forbes en artikkel om at dos Santos, med presidentpappens hjelp, havnet på eiersiden i flere halvstatlige selskaper – inkludert et diamantselskap og det som ble et telekom-gigant.

Dos Santos holdt imidlertid fast på historien om en hardtarbeidende, suksessfull forretningskvinne. Hun levde et jetsettliv der hun reiste med privatfly, fløy inn artisten Nicki Minaj til Luanda og festet med Paris Hilton og Nicole Scherzinger i Cannes.

Nå er imperiet hennes i ferd med å smuldre opp.

I januar 2020 publiserte journalistnettverket ICLJ «Luanda Leaks».

Dokumentlekkasjen på flere hundre tusen dokumenter skal vise hvordan Isabel dos Santos ble milliardær ved å utnytte familieband, korrupte avtaler og skallselskaper i skatteparadis.

Ifølge lekkasjene fikk hun god

hjelp på veien av store, vestlige konsultantselskaper.

Isabel dos Santos er nå sikket for hvitvasking, bedrageri og underslag i tiden hun var sjef for statsoljeselskapet Sonangol.

Hun fikk toppstillingen i 2016 av sin far, presidenten, men ble sparket halvannet år senere da Angola fikk ny president for første gang på nesten 40 år. Dos Santos hevder anklagene mot henne er grunnløse og mener seg utsatt for en politisk svartekampanje.

Krevde senter-bidrag

Da Equinor og de andre oljeselskapene, blant dem gigantene BP, Total, Repsol, ConocoPhillips og Eni, ble tildelt nye letelisisener i 2011, var det Sonangol som dikterte betingelsene.

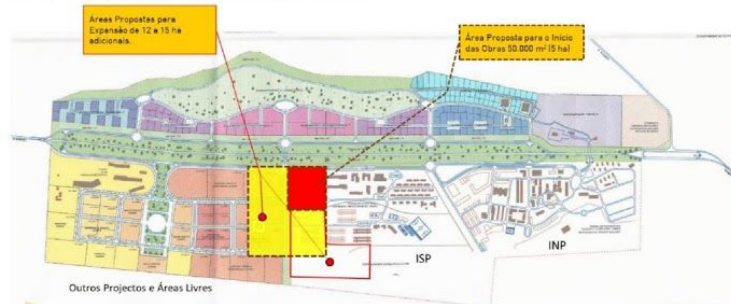
I tillegg til å være et oljeselskap var Sonangol, frem til en reform i 2019, også reguleringsmyndighet for oljevirksomheten i Angola. Sonangol hentet opp og solgte olje, og bestemte samtidig hvilke andre selskaper som fikk være med.

I et land der rundt 90 prosent av eksportinntektene kommer fra olje, er Sonangol den store pengemaskinen og Angolas klart viktigste selskap. Sonangol har også datterselskaper og eierandeler i en rekke andre sektorer som eiendom, bank og telekom.

I budkriteriene fra mai 2010 var betaling til et forsknings- og teknologisenter uttrykkelig spesifisert, herunder at Sonangol EP ville vektlegge dette ved evalueringen av bud.

Hvem har betalt, og hvor mye?

Polo de Investigação Científica e Tecnológica do Sumbe

Det øverste tegningen fulgte med Sonangols redegjørelse til E24. Den røde firkanten er «foreslått område for byggestart», mens det gule viser «foreslått område for ekspansjon». Satellittbildet under viser området per mai 2019. Den røde firkanten viser hele det foreslåtte området.

Equinor i Angola

- Selskapet har vært til stede i Angola siden 1991
- Er i dag partner på åtte produserende felt, fordelt på tre blokker – blokk 15, 17 og 31.
- Produserte i snitt om lag 140.000 fat oljeekvivalenter i Angola i 2019.
- Equinor har 17 ansatte i Angola.

En oljerigg utenfor Angolas hovedstad Luanda i 2002.

Norge i Angola: Da Stavanger Aftenblad besøkte Luanda i 2007, vaiet Statoil-flagget utenfor den norske ambassaden.

– Sonangol er ofte omtalt som en stat i staten. Det er ikke helt presist, fordi selskapet i praksis har vært underlagt presidentmakten. Presidenten har utnevnt sjefene og knyttet alle viktige personer der veldig tett til seg selv, sier Angola-forsker Aslak Orre.

– Virksomheten i Sonangol er i dag så stor at nesten ingen har kontroll på finansene. Det som er sikkert, er at Sonangol har en gigantisk gjeld. Det henger sammen med at selskapet nærmest har tatt opp gjeld på vegne av staten for å avlaste statsbudsjettet.

I budrunden for lisenser i 2011 var et av kravene fra Sonangol at oljeselskapene skulle betale «signaturbonus», en slags forhåndsskatt, og «sosiale bidrag». Begge deler er vanlig praksis for oljevirkosomheten i Angola, men ordningene er omdiskutert på grunn av manglende innsyn.

Sonangol stilte et krav til: De sosiale bidragene skulle inkludere øremerkede midler til å etablere et forskingssenter. Bidraget Equinor forpliktet seg til å betale til forskingssenteret, var 61 millioner dollar – 420 millioner kroner med datidens kurs.

Ukjent totalsum
Totalsummen internasjonale oljeselskaper forpliktet seg til å be-

talte for Sonangols forskingssenter, er aldri blitt kjent.

Noen av selskapene som fikk lettelisenseri budrunden – italienske Eni og amerikanske ConocoPhillips – viser fortsatt til klausuler om hemmelighet i kontrakten med Sonangol. Til E24 skriver de at de ikke kan svare på om de har betalt eller ikke.

Franske Total, som betalte til forskingssenteret, men aldri har sagt hvor mye, har ikke svart på gjentatte henvendelser fra E24.

Repsol, med hovedkontor i Spania, har tidligere uttalt til Dagbladet at de bidro med «mindre enn 20 millioner euro» til forskingssenteret, men opplyser nå til E24 at de bidro med kunnskapsdeling og opptrening av Sonangol-personell.

De største kjente bidragene kom fra selskapene som fikk lisens til blokk nummer 20: Et Cayman Islands-registrert datterselskap av nå konkursrammede Cobalt, giganten BP, og kinesisk-angolanske China Sonangol.

Sammen forpliktet de seg til å betale 350 millioner dollar til forskingssenteret. Det kom frem i

Cobalts rapportering til amerikanske myndigheter.

Equinor er, så vidt E24 vet, det eneste selskapet som på eget initiativ har offentliggjort at de bidro til forskingssenteret.

Utenriksjournalist Maren Sæbø skrev om saken allerede i 2013, i en artikkel med tittelen «Hvor er Statoils milliarder?». Det var likevel først da detaljene ble kjent, og beløpene kom tydelig frem, at Equinor havnet i trøbbel.

Mediestorm og Økokrim

6. januar 2016, fire år etter at kontrakten i Angola ble inngått, og et par dager før Klassekampen begynte en serie kritiske artikler, ringte kommunikasjonsdirektor Reidar Gjerum i Equinor til ekspedisjonssjef Bjørn Ståle Haavik i Olje- og energidepartementet.

Ifølge notater fra samtalen, som E24 har fått innsyn i, fortalte Gjerum at selskapet hadde betalt 110 millioner dollar i sosiale bidrag til Angola. Av det beløpet var det «anslått at ca. 60 millioner USD skal brukes til å bygge opp et teknologisenter».

«Så langt har ikke teknologi-

senteret materialisert seg, og Statoil har tatt dette opp med angolanske myndigheter,» står det i notatet fra samtalen.

I månedene som fulgte, ble historien om Equinors Angola-betalinger for alvor kjent i den norske offentligheten.

Saken fikk bred mediedekning og ble drevet frem av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité, under ledelse av Martin Kolberg (Ap). I flere skarpe brev til daværende olje- og energiminister Tord Lien (Frp) ba komiteen om svar på hva Equinor egentlig hadde gått med på i Angola og hvor det var blitt av pengene.

I svarene Equinor ga, i form av skriftlige redegjørelser til Olje- og energidepartementet, kom det frem nye detaljer:

• Equinor hadde ikke sikret seg rett til å kreve opplysninger fra Sonangol om hvordan pengene til sosiale prosjekter og forskingssenteret ble brukt.

• Utbetalingene til Angola hadde siden 2014 skapt bekymring internt i Equinor. Det var ingen tegn til at planene om forskingssenteret gikk fremover. Likevel gjennomførte Equinor de siste to overføringene av «sosiale bidrag til Sonangol» på mer enn 200 millioner kroner.

• Equinors egne korrupsjonsekspertiser, og fire innleide advokatkontorer, hadde vurdert lovligheten av utbetalingene. Konklusjonen var at utbetalingene var lovlige, og ikke i strid med relevant korrupsjonslovgivning.

• Samtidig var de rettslige vurderingene klare på at «omdømmesrisikoen er betydelig», og at «det ikke ser ut til å finnes noen måte å sikre at utbetalingene blir brukt til formålet som er nedfelt i kontrakten».

• Etter medieoppslagene innkalte Økokrim ledelsen i Equinor til et møte. De gjorde forundersøkelser, men det ble ikke åpnet etterforskning.

Sætre fikk lovnader

I de fire årene etterpå har det knapt kommet frem noe som helst nytt om Sonangols planlagte forskingssenteret.

I en pressemelding fra Sonangol i desember 2017, om flere nye avtaler med oljeselskapet Total, står det at Sonangol «vurderer å reaktivere den gamle forpliktelsen» om å bygge forskingssenteret.

Equinor i Angola

Sonangol sier de har pengene til senteret, men svarer ikke på spørsmål om hvor mye. Senteret skal følge brevet utvikle kunnskap knyttet til hele verdikjeden i olje- og gassnæringen, fornybar energi, og bærekraftig utvikling.

Brev fra Sonangol, sendt til oljeselskapene BP, Cobalt og Equinor (daværende Statoil) i mai 2016. I brevet står det at Sonangol har over 300 millioner dollar på en konto i London.

I en annen pressemelding fra Sonangol, fra mai 2018, står det at selskapet møtte Equinor-sjef Eldar Sætre under en oljekonferanse i Houston. Der skal Equinor nok en gang ha fått garantier om at forskningscenteret skal bygges.

Frem til E24 fikk nye opplysninger fra Sonangol fredag, har selskapet delt minimalt med informasjon om det planlagte milliardprosjektet.

I flere år etter at kontraktene var inngått, og over 200 millioner dollar var sendt til Angola, inneholdt Sonangols årsrapporter ingen spor av planer om å bygge forskningscenteret, eller pengene som skulle finansiere det.

Først i 2015-rapporten, som ble publisert etter at saken fikk stor medieoppmærksomhet og Equinor ba om mer informasjon, dukket forskningscenteret opp.

I en fotnote står det at Sonangols bankinnskudd inkluderer et beløp som «relaterer seg til» forskningscenteret. På rapporteringstidspunktet tilsvarte beløpet 283 millioner dollar.

- Trenger mer penger

I årsrapportene Sonangol har publisert siden, er avsnittene om forskningscenteret nær identiske. De skriver at senteret er i «planleggingsfasen» og at det spiller

en «nøkkelrolle» for Sonangols utvikling.

Videre peker de på at endringer i oljemarkedet tilsier at pengene må brukes «forsiktig», og at det trengs betydelig mer penger for å skaffe utstyr til forskningscenteret og rekruttering av kvalifisert personell.

Beløpet Sonangol oppgir at de har på en egen konto for forskningscenteret, tilsvarer 342 millioner dollar (2016), 344 millioner dollar (2017), og 350 millioner dollar (2018).

I redegjørelsen Sonangol har sendt E24, der de planlegger byggestart i 2021, står det ingenting om at det trengs ytterligere finansiering. Sonangol har ikke svart på spørsmål om dette.

Til E24 skriver Sonangol at de mellom 2016 og 2017, en periode som ifølge Sonangol var «karakterisert av utviklingen og formuleringen av fundamentet for

etableringen av senteret», måtte bytte navn på senteret fra CITEC til CITIP. Dette fordi forkortelsen «CITEC» viste seg å være opptatt.

Sonangol har likevel fortsatt å bruke navnet CITEC i årsrapportene og pressemeldingene om senteret.

Sonangols årsrapport for 2019 er foreløpig ikke publisert.

Hvem har betalt, og hvor mye? Det er, som nevnt, ikke kjent hvor mye penger de internasjonale oljeselskapene forpliktet seg til å betale til Sonangol for forskningscenteret.

Det er også uklart for hvilke lisenser Sonangol har krevd bidrag til forskningscenteret. Sonangol oppgir ulike blokker i forskjellige årsrapporter.

Beløpet på 350 millioner dollar som Sonangol hevder å ha på konto, inkluderer renteinntekter, men det er ikke oppgitt hvor mye.

I desember 2014, før fjerde utbetaling til Sonangol EP, ble spørsmålet om videre utbetaling grundig behandlet i konsernledelsen idet selskapet fortsatt ikke hadde mottatt konkret informasjon om senterets fremdrift. Det ble der konkludert med at utbetaling skulle foretas.

Equinor sier til E24 at de betalte 61 millioner dollar til forskningscenteret. I tillegg skulle partnerne i Equinors blokker, Total og China Sonangol, betale 20 millioner dollar til sammen.

Samtidig er det kjent at selskapene på blokk 20, Cobalt, BP og China Sonangol, ifølge kontrakten skulle bidra med 350 millioner dollar.

Totalt utgjør dette forpliktelsen på 431 millioner dollar.

Det er 80 millioner dollar mer enn Sonangol i årsrapporten for 2018 oppga at de hadde på kontoen for forskningscenteret. Sonangol har ikke redegjort for denne forskjellen, eller svart på spørsmål om dette fra E24.

Cobalts 2016-avdrag til forskningscenteret, på 57 millioner dollar, skal ha blitt kansellert da Cobalt inngikk en avtale om å selge sin andel av blokken til Sonangol, ifølge Cobalts regnskap.

Resten av betalingene fra selskapene på blokk 20 er bekreftet av selskapene selv, og i BPs oversikt over betalinger til angolanske myndigheter.

Equinor - Har fått bekreftelse

BP og Cobalt har ikke svart på henvendelser fra E24. Konsulentselskapet som styrer konkursboet etter Cobalt, opplyser at det ikke

har informasjon om overføringene til Sonangol.

Det amerikanske finansilsynet (SEC) gjorde undersøkelser av Cobalts betalinger til forskningscenteret i 2017, men avsluttet saken uten å åpne etterforskning. SEC har ikke besvart E24s henvendelse.

Heller ikke Total eller China Sonangol har svart på henvendelser fra E24.

Erik Haaland, talsperson for internasjonale operasjoner i Equinor, sier at de ikke ønsker å kommentere tallene i Sonangols årsrapporter.

- Vi har ingen kommentarer til Sonangols finansielle rapportering, men vi har fått en bekreftelse, både skriftlig og muntlig, om at pengene står på konto, sier Haaland.

Sonangol har ikke svart på spørsmål fra E24 om hvilke selskaper som har betalt, eller hvor mye. De har heller ikke svart på hvor mye de har på kontoen i dag.

- Sonangol ønsket seg senter

Ingrid Ofstad var Norges ambassador til Angola fra 2012 til 2017. Hun husker saken om forskningscenteret godt, men tar forbehold om at hun kan huske feil om detaljer.

- Da Sonangol ba om penge-

Les mer på Aftenbladet.no

Artikkel i magasinet Forbes i 2013, om presidentdatter Isabel dos Santos.

Arne Wiig er seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt.

Aslak Orre, forsker og Angola-ekspert ved Christian Michelsens institutt i Bergen.

Ingrid Ofstad var Norges ambassador til Luanda fra 2012 til 2017. Hun mener innbetalingene til Sonangols forskningscenter ble gjort til en mediesak på feil grunnlag.

Sonangols hovedkontor i Luanda.

ne, hadde de ingen tanker om utformingen av dette senteret, sier hun.

– De hadde ideen, visjonen og ønsket, men planleggingen begynte ikke før de hadde sikret finansieringen.

Da saken havnet i mediene i Norge, forsøkte ambassaden i Luanda å finne ut av hva som foregikk. Ofstad sier hun snakket med en Sonangol-ansatt som hadde ledet en utredning av hva forskningscenteret skulle bli.

Ifølge Ofstad var det denne utredningen som førte til at det i 2015 ble bestemt at forskningscenteret skulle etableres som et datterselskap av Sonangol.

Etter det Ofstad husker, ble det diskutert hvor senteret skulle ligge da hun gikk av som ambassador i 2017.

– I Angola tar alt grusomt lang tid. Og som det står i årsrapportene, gjorde priset på oljen at de må tenke nøye gjennom hvordan de kan gjøre dette senteret relevant, sier hun.

– Lavere korrupsjonsrisiko
Ofstad er ikke itvil om at både ledelsen i Sonangol og oljeselskapene som bidro, ønsket at det skulle bygges et forskningscenter, men at de har måttet skru ned ambisjonene.

– Jeg tror alle syntes dette var en god idé. Alle oljeselskaper med respekt for seg selv har et sånt senter, og Sonangol ønsket seg også det, sier hun. Ofstad mener innbetalingene til Sonangols forskningscenter ble gjort til en mediesak på feil grunnlag.

– Mediene fortsatte å mase om at senteret ikke fantes, men det var ikke hemmelig. Senteret var under planlegging. Angola er kjent for korrupsjon, og så tror man ting er hemmelig fordi man antar at sånn er systemet, men fullt så plumpt er det ikke, sier hun.

At pengene Sonangol ba om til forskningscenteret var øremerket, gjør korrupsjonsrisikoen lavere, mener Ofstad.

– Et avgjørende poeng er at pengene til senteret ble satt inn på en egen konto, og at denne kontoen også ble eksplisitt gjort rede for i Sonangols årsregnskap, da informasjon om senteret ble etterspurt internasjonalt, sier hun.

– Hvorfor skulle noen stjele av pengene andre oljeselskaper har øremerket? Jeg tror ikke det er rundt den type innbetalinger penger forsvinner, selv om det ikke er tvil om at penger er blitt borte i Sonangol.

Hun sier hun oppfattet Equinor som et av selskapene som

jobbet mest for «åpenhet og ryddighet», og ledet an ved å offentliggjøre hvor mye de betalte til myndighetene i ulike land.

– Jeg har sagt til Equinor at der gjorde de en god jobb, men det betyr ikke at de ikke kunne gjort mer, sier Ofstad.

Om Sonangols redegjørelse til E24 om forskningscenteret, sier Ofstad:

– Jeg håper Sonangol klarer å legge ambisjonsnivået på et realistisk nivå, med anvendt forskning som kan bidra til at Angola får utviklet ikke bare kunnskapen, men også kompetansen de så sårt trenger.

– Bør være alvorlig bekymret

Den internasjonale antikorrupsjonsorganisasjonen Global Witness var de første som satte søkelyset på oljeselskapenes gigantutbetalinger til Sonangols planlagte forskningscenter.

Barnaby Pace i Global Witness er en av dem som jobbet tett med saken. Han sier til E24 at nyheten om at det stadig ikke finnes noe forskningscenter, bør gjøre både oljeselskapene og eierne deres «alvorlig bekymret».

– Det er svært bekymringsfullt at det som skulle bli et enormt prosjekt, etter snart ti år fortsatt ikke er bygget, sier han.

– Mangelen på informasjon om innbetalingene fra internasjonale oljeselskaper til dette mystiske senteret gir også stor grunn til bekymring. Sonangol har ennå ikke gitt en full redegjørelse for hvor disse enorme summene er blitt av, sier Pace.

– Spurte nok ikke to ganger

På spørsmål om Equinor var naive da de gikk med på å betale nær en halv milliard kroner til Sonangol for forskningscenteret, svarer Angola-ekspert Aslak Orre at han ikke vet hva Equinor tenkte seg.

– Jeg tror de tenkte at det er det samme hva vi bruker pengene på, så lenge vi får utvinne olje. Da Sonangol stilte betalinger til senteret som krav for å få lisenser, spurte nok ikke Equinor to ganger, sier han.

– Om de har vært naive eller bare sett mellom fingrene, vet jeg ikke. Men jeg kan tenke meg at de som virkelig kjenner Angola i Equinor, humret i skjegget og lurte på hva Sonangol skulle med et slikt forskningscenter. Men det er spekulasjoner fra min side, sier Orre.

Om redegjørelsen Sonangol sendte E24 fredag, sier Orre at den viser at planleggingen knapt nok har kommet av flekken, på tross av at det har gått ni år. Han

etterlyser konkret info om hva det skal forskes på, hvilke lærerkrefter senteret skal ha, og hvor mange studenter de skal uteksaminere.

– Min lesning er at dette er vagt, og at svaret skrives av pressekontakt for å avverge et mulig PR-tilbakeslag. De vil kamuflere så godt som mulig at planene ikke er kommet særlig langt, og de vil avverge nærgående spørsmål om penger, sier Orre.

Equinor: – Vi er utålmodige

Equinor er blitt forelagt opplysningene i denne saken og uttalelsene fra Wiig, Orre og Pace.

Erik Haaland, talsperson for Equinors internasjonale operasjoner, sier at selskapet ikke har ytterligere kommentarer, men legger til følgende:

– Vi er utålmodige når det gjelder fremdrift for forsknings- og teknologisenteret, og er tydelige på det når vi møter Sonangol.

– Vi har gjennom flere år rapportert innbetalinger til myndighetene i landene hvor vi er til stede, og vår rapportering av innbetalinger bidrar til at sivilsamfunnet kan holde Sonangol ansvarlig.